

Norske kvæners forbund – Ruijan kvääniliitto

**Til Kultur og likestillingsdepartementet
ved det regjeringsoppnevnte NOU-Musikkutvalget av 9.juni 2023.**

Tromsø, 31.01.2025

Innspill fra Nkf-Rk: Status for kvensk musikk og musikkliv i dag – muligheter, utfordringer og tiltak

Norske kvæners forbund – Ruijan kvääniliitto (Nkf-Rk) takker for muligheten til å komme med innspill til NOU-en om Norges musikkliv. Kvensk musikk og kultur ble hardt rammet av fornorskningpolitikken, og avbøtende tiltak for gjenoppbygging er ikke kommet på plass. Stortingets vedtak 12.11 2024 gir håp om at statlige myndigheter nå kommer på banen for å berge den vakre og sterke kulturarven. Kvensk musikk bør ses som en nasjonal skatt. Det er et stort behov for satsing på kunnskapsformidling så vel som politisk utvikling for å utjevne og bedre vilkårene for kvensk musikk. Vår vakre kvenske musikkarv bør komme både kvener og landets befolkning til glede og nytte. Det haster med tiltak som kan sikre en trygg overlevering til nye generasjoner. Dette vil kreve målbevisst satsing og at strukturelle endringer kommer på plass.

Norske kvæners forbund – Ruijan kvääniliitto (Nkf-Rk) er landets største kvenske interesseorganisasjon med 1800 medlemmer og 17 lokallag spredt over hele landet. Vi jobber for kvenske interesser på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå, for å ta vare på og utvikle kvensk språk og kultur, og for å styrke kvensk identitet.

Kvenene – et opprinnelig folk i Norge

Det kvenske folket er ikke innvandrere, men et opprinnelig folk på Nordkalotten. Den første kvenske bosettinga er registrert i Nord-Troms tidlig på 1500-tallet, og det kvenske området strekker seg fra Bottenviken og nordover til Ishavet. I Norge er det gamle kvenske bosetningsområder i Finnmark, Troms og nordlige deler av Nordland. I dag bor kvenene over hele Norge. Nkf-Rk er i stor vekst, med 17 og snart 18 aktive lokallag fra nord til sør i landet. Organisasjonens leder er musiker/komponist, og det er en stor andel musikere og kunstnere blant våre medlemmer.

Det lave kunnskapsnivået i media og offentlig forvaltning er et betydelig hinder for kveners mulighet til å bygge opp språk og kultur, og til å bli synlig i det offentlige rom. Mangelen på kvensk synlighet rammer også majoritetsbefolkningen, samiske miljø og det kvensk-samisk-norske naboskap.

Norske kveners forbund – Ruijan kvääniliitto vil understreke at vi støtter den samiske kulturkampen og ønsker gode samarbeid og møteplasser. Kvener har alltid sett etter gode løsninger i fellesskap med andre. Det er imidlertid ikke til å komme forbi at kvensk kultur er forsøkt utradert. Usynliggjøring og tilsidesetting pågår fortsatt. Å skape likeverd og gode felles arenaer er et godt utgangspunkt for trivsel og forsoning.

Vi ser at fremveksten av samisk musikk har beriket samfunnet og skapt vekst og synlighet. Nkf-Rk mener mulighetene innen kvensk musikk er minst like store. En tilsvarende styrking av det kvenske vil skape gode synergier, både nasjonalt, og i et samarbeid med de kvenske områdene i Sverige og Finland. Mange kvener emigrerte også til Amerika i utvandringstida, dette er et til nå uutnyttet potensial. Kvenenes tilhørighet og samarbeid over landegrenser i nord bør også ses med tanke på bolyst, samhold og beredskap. Norske kveners forbund har et flerårig samarbeid med vår svenske søsterorganisasjon STR-T, Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset.

Kulturfellesskap

I nord har kvener og samer delt naturarealer gjennom uminnelige tider. Gradvis har også en økende norsk bosetting kommet til. *De tre stammers* kultur møte har slik vokst fram, med tre folkegrupper side om side og i gjensidige samarbeid: samer, kvener og nordmenn.

Det kvenske ble særlig hardt rammet av fornorskningspolitikken og er fortsatt tilsidesatt i samfunnet, dette på tross av at vi er en betydelig folkegruppe med en distinkt og spennende kulturarv, ikke minst innen musikk.

Mangelen på tilgang til alminnelige samfunnsgoder og medvirkning for vår folkegruppe har skapt en ubalanse i samfunnet, dette bekreftes både i Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport og i rapporten fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen i forkant av Stortingets behandling av kommisjonsrapporten. Stortingsvedtaket om forsoningstiltak og oppretting etter fornorskningsskadene, vedtatt den 12. november 2024 er av svært stor betydning for kvenene.

Når man skal rette opp igjen 150 års fornorskning, er det ikke tilstrekkelig å basere seg på prosjekttilskudd. Det trenges et krafttak for kvensk musikk der hovedvekten legges på strukturelle endringer. Vi trenger varige kvenske ordninger og institusjoner som skaper arenaer for fellesskap. I praksis betyr dette oppretting av faste musikkordninger og institusjoner med drifts- og produksjonsbudsjett.

Norge bør bevege seg mot et samfunn der man ikke fokuserer på skillelinjer. Ved å designe en framtidsmodell som bygger på kunnskap, medvirkning, tillit, samhörighet og forsoning vil man oppnå nettopp dette. Kategorisering av mennesker i ulike båser kan føre til kamp, motsetninger og undertrykking.

- Å gjøre kvensk musikk synlig vil både kreve nytenking og investering i langsiktige ordninger
- Underveis i planlegging og gjennomføring vil kvensk medvirkning være essensielt
- Likeverd må komme til uttrykk ved at også kvenske musikkarenaer og ordninger får profesjonell struktur og finansiering
- Begrep som likeverd og likestilling mellom grupper må stå i sentrum for tankegang og kommunikasjon
- *De tre stammers kulturmøte* i kombinasjon med et blikk utover til andre minoriteter bør bli vårt nye kompass

SP 27: Retten til å dyrke sin egen kultur

I det vesentlige har urfolk og nasjonale minoriteter like rettigheter når det kommer til kultur og trosutøvelse. Vi ser ingen saklig grunn til å skille mellom urfolk og nasjonale minoriteter når det gjelder spørsmål som knytter seg til musikk og kultur. De to kulturene bør gis mulighet til å berike hverandre.

FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, SP27 gjelder *både* urfolk og nasjonale minoriteter. På de fleste områder som omhandler kultur skal de to gruppene ha samme vern: «*Minoritetene skal ikke nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne seg til og utøve sin egen religion, eller bruke sitt eget språk*» (<https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30/spn/a27>).

Det er en utbredt misforståelse at SP27 kun omhandler urfolksrettigheter. Dette skyldes trolig at mange kjenner til Konvensjonen om urfolks rettigheter (ILO 169), der blant annet urfolks kulturelle rettigheter beskrevet. Det er viktig å merke seg at ILO 169 *bygger på* SP27, og at SP27 gjelder *både* urfolk og nasjonale minoriteter. Urfolk har spesifikke rettigheter når det gjelder å delta i beslutningsprosesser samt i spørsmål om arealbruk og ressursforvaltning. FNs barnekonvensjon har en nesten sammenfallende ordlyd med SP27.

Kveners rett til effektiv deltakelse når det gjelder utredninger og planarbeid er forankret i *Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter*. Vi ber om at høringer sendes ut i god tid, i dette tilfellet mottok vi epost to uker før den opprinnelige innspillfristen gikk ut. Nkf-Rk er i dag den største minoritetsorganisasjonen både når man ser på urfolk og nasjonale minoriteter. Vi bør rutinemessig inviteres med i god tid.

Gjennom Europarådets rammekonvensjon har Norge forpliktet seg til å legge forholdene til rette for at kvener skal kunne bevare og videreutvikle sin egenart, sitt språk og sin kultur. SP27 er enda sterkere forankret, da den står over norsk lov i tvilstilfeller.

Kvensk kultur er inne i en skjebnetid, da våre siste morsmålsbrukere har en høy alder. Det er dessverre få kvenske ressurspersoner innen musikk i mellomgenerasjonen. Den kommende

NOU-en om musikklivet i Norge vil derfor være svært viktig for kvensk musikk sin overlevelse og utvikling. Kvenene mangler per i dag mye når det gjelder tilgang til demokratiske muligheter og finansiering av kultur og kunnskapsmiljø. Med Stortingets vedtak 12.11.24 står vi overfor en historisk mulighet til å rette opp landets kulturelle grunnmur. Her vil kvensk musikk spille en stor rolle.

Kvensk musikk – en «hemmelig» kulturskatt

Kvenene har en rik musikktradisjon i form av folketoner, salmer, regler, viser og slåtter. Den immaterielle kunnskapen knyttet til kvensk tradisjonssang har vært holdt i hevd i lukkede miljøer, og den læstadianske menighet har spilt en viktig rolle for tradisjonsbevaring gjennom ei hard fornorskningstid. Foruten læstadianernes menighetssang har en håndfull kvenske musikere og kulturutøvere gjennom de siste tiårene vært eneste bindeledd til kvenenes rikholdige musikkarv. Disse utøverne bør ses som en viktig ressurs i et revitaliserings- og utviklingsarbeid for kvensk musikk. Den kvenske musikken trenger et gjenreisningsprogram, slik man også i etterkant av 2. verdenskrig satte i gang gjenreisning av bolighus og bygder etter nedbrenninga av Nord-Troms og Finnmark.

I dag er det stor interesse for kvensk musikk og kulturuttrykk, både blant unge kvener og i befolkninga for øvrig. Å videreutvikle kvenske uttrykk i møte med moderne musikksjangere og musikkteknologi er spennende, men krever kunnskap. Vi ser en betydelig flaskehals i at det mangler tilgang til kunnskapsoverføring til nye generasjoner.

Nkf-Rk foreslår å innføre lønn og øremerkede seniorstipend til kvenske kulturbærere innen musikk. Vi vil også foreslå gode stipendordninger for unge kvenske musikere, og en organisert koordinering slik at unge og eldre musikere kan møtes i samarbeid, kunnskaps- og idéutveksling. Kulturskoler som ønsker å gi kvenske samspilltilbud bør styrkes med egne stimulerings tiltak. Kulturskolelærere som ønsker å fordype seg i kvensk musikk og språk bør ha rett til permisjon med lønn.

Musikk og språk: et multiverktøy

De aller fleste kvener i Norge har mistet sitt opprinnelige familiespråk. Norske kveners forbund mener at musikk bør stå helt sentralt når språk og kulturarv skal gjenoppbygges og restitueres.

Å ivareta og gjenoppbygge minoritetens kulturuttrykk vil kreve kunnskapsbasert innsats, medvirkning og særlige tiltak. Det er viktig at den nye NOU-en poengterer at saklig forskjellsbehandling er i mange tilfeller nødvendig for å oppnå likeverd for minoriteter. Å legge dette til grunn vil også harmonere med Likestillings- og diskrimineringslovens bestemmelser.

Kvensk musikk: kunnskapsformidling, undervisning og forskning

Skoleverket har sammen med utdanningssystemene, museer, biblioteker, kunstneriske institusjoner, kirken, NRK og landets kulturskoler unnlatt å formidle kvensk musikk og kulturtradisjoner. Kvenene er ofte usynlige i samfunnslivet, og mange kvener har sjelden

eller aldri hørt sitt morsmål bli brukt i det offentlige rom, verken i egen kommune eller i riksmidia. Kvenske barn har ikke et barneTV-tilbud som bekrefter deres kulturelle verdi og egenart. NRK har så langt ikke produsert kvenske ungdomsprogram, og norske aviser har meget lav dekning av kvenske saker.

Musikk er en viktig bestanddel i det meste av kulturell kommunikasjon. Musikk bygger glede, selvtillit, identitet, kreativitet og gir livsevne. Musikk bygger broer og gir samhold. Da fornorskningpolitikken ble gjennomført, investerte Norge store midler i å bygge ned og fjerne kvenske kulturuttrykk, deriblant musikk. Nå er det viktig at våre folkevalgte og våre forskningsmiljø tar inn over seg at økonomisk investering er nødvendig for å bygge opp det tapte. Å prioritere å løfte og styrke kvensk musikk er viktig, både som demokratisk tiltak og for å løfte samhold. Kvensk musikk vil styrke og berike samfunnet, og bør inngå i barnehage, skoler, kulturskoler, videregående opplæring, høyere utdanning og forskning. Kvensk musikk bør helt klart være gjennomgående til stede i NRK, på festivaler, som del av Norges kultureksport, i programmene til våre statlige kulturinstitusjoner som orkestre, teater og museer. Kvenene har en stor og vakker kulturarv, full av myter og fortellinger. Dette bør sees som en ressurs for landet.

Kvenske religiøse folketonar og kirkemusikktradisjon

I Norge har vi hatt både samiske og norske salmebøker siden 1800-tallet. Et viktig arbeid med kvenske salmer ble igangsatt, men oppfølging mangler. Erfaringer med det kvenske salmeheftet Kvääni virsihefti viser at kvensk-norsk tospråklighet er et viktig redskap for gjenreisning av kvensk musikkarv. Mange familier har både av kvensk, norsk og samisk opphav. Et videre arbeid med både to- og trespråklighetsmetodikk vil skape samarbeid og balanse. Erfaringen vår er at flerspråklighet i og samarbeid gir forsoning mellom samer, kvener og nordmenn.

Tiltak overføring av kunnskap:

- UiT Norges arktiske universitet gis i ansvar å opprette et studietilbud i kvensk musikk der tradisjonsopplæring og kunnskap om kvenske arkivopptak, sjangerkryss, musikkteknologi og komposisjon/arrangering inngår
- Det opprettes et kvensk musikkakademi der unge kvenske musikere kan tilegne seg tradisjonskunnskap i samspill med erfarne kvenske musikere
- Stipendordninger både til unge og lønn til lærere inngår
- Eksisterende kvenske språksentre utvikles til å bli kvenske språk- og kultursentre med kombinert språk- og kunst/kulturfaglig kompetanse
- Musikk, kunst- og kulturformidling blir en integrert del av et språklig gjenreisningsarbeid fra nybegynner til kvensk morsmålsbruker.
- Nye språk- og kultursentre etableres på sikt, både i tradisjonelle kvenske kjerneområder og i de største norske byene
- Midler for kvenske kunst- og kulturutøvere øremerkes og faste finansieringsordninger etableres
- Det etableres et eget organ for administrativ støtte til kvenske kunst- og kulturutøvere

- Kvenske musikkensembler etableres etter modell av landsdelsmusiker- eller distriktsmusikermodellen
- Kvenske musikkopplevelser innføres fra barnehage og opp til universitetsnivå over hele landet, med ekstra vektlegging i kvenske kjerneområder
- Det utvikles undervisningsmateriell om kvensk musikk til alle nivå i utdanningsforløpet.
- Det igangsettes strakstiltak i påvente av implementering av reviderte læreplaner.
- Det etableres et kvensk veiviserprogram på lik linje med det jødiske og det samiske, der musikk inngår som en del av formidlingen
- Forskningsrådet oppretter et program for kvensk forskning der det stilles midler til rådighet for et kapasitetsløft innen kvensk musikkforskning
- UiT-Norges arktiske universitet gis særansvar for forskning på og formidling av kvensk musikk, der historie, kultur, kunsthøgskole og språk ses i sammenheng, og satsningen innebærer tilgang på forskningsstipend og oppretting av kvenske forskningsprogram innen musikk
- Kommuner får tilgang på stimuleringsmidler, særlig med tanke på kulturskoletilbud og aktiviteter med generasjonskryssende innhold
- Museer, biblioteker, kunstneriske institusjoner, kirken og NRK gis i oppgave å utvikle handlingsplaner for kvensk synlighet og formidling.
- Nasjonale institusjoner og institusjoner/aktører som har sitt virke i områder med tradisjonell, kvensk bosetting styrkes og gis ansvar for å utvikle og formidle kvensk musikk i ulike sjangere

Musikktiltak for demokrati og likeverd

- I spørsmål om kulturelle forhold og tiltak for gjenoppbygging og forsoning skal urfolk og nasjonale minoriteter ses som likeverdige i henhold til SP27, dette gjenspeiles i tildelinger
- Den samiske gjenreisningen er kommet langt og kan gi inspirasjon for tiltak som omhandler kvener
- En langtidsplan utvikles for kulturell og språklig gjenreisning, der musikk står sentralt
- Likhetene mellom skogfinner, kvener og samer vektlegges som finsk-ugriske folk med betydningsfulle bidrag til landet
- Det anerkjennes at det er like viktig både for urfolk og nasjonale minoriteter at språk og kultur løftes og tillit gjenopprettes
- Å gjenoppbygge tillit og felles forståelse i saker som berører De tre stammers kulturmøte defineres som en hastesak
- Som del av forsoningsarbeidet premieres tiltak som utvikler felles arenaer for kvensk-samisk samarbeid.

Kvensk kirkemusikk og kvenske salmer

- UiT/Norges arktiske universitet pålegges et ansvar for forskning om og formidling av kvenske salmer og religiøse folketoner
- Kvensk salmetradisjon blir del av musikkonservatoriernes og høyskolenes kantorutdanning

- Kvensk salmetradisjon blir del av den tverrfaglige satsninga på landets kvenske språk- og kultursenter, der språk- og musikkfaglig kompetanse jobber sammen
- Kvenske og samiske salmer og melodier tilbys konsekvent til kirkelige handlinger som dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelser i hele landet

Sluttord

Da den kvenpolitiske oppvåkningen kom mot slutten av 1980-tallet, var det ikke mulig å nå inn til nasjonale myndigheter, kirke og embetsverk. Årsaken var en nærmest total kunnskapsmangel om det kvenske.

Norsk institutt for menneskerettigheter (NMI) avdekket i 2022 at 90% av de spurte ikke kunne huske å ha lært noe om kvener i løpet av skoletida. Kvenene er en stor folkegruppe i landet, men de kvenske rettigheter er ukjent i store deler av forvaltningen. Kvensk representasjon er nærmest fraværende i embetsverket. Dette er et demokratisk problem.

Når tiltak for styrking og synliggjøring av kvensk musikk skal utvikles, vil kvensk medvirkning være avgjørende. Både kulturkunnskap og musikkfaglig kunnskap må være på plass. Dette kan ikke gjennomføres på dugnad. Det haster med å etablere nye stillinger for kvenske musikere, formidlere, lærere og forskere.

Vi oppfordrer sterkt til å jevne ut ubalansen mellom våre tre nabofolk. Kultur er kjernen i robuste fellesskap, og musikk er en av de viktigste kommunikasjonsveiene mellom mennesker. Vi er overbevist om at likeverd styrker og stabiliserer samfunnet. Den kvenske musikken må da styrkes betraktelig.

Ystävällisin tervheisin – vennlig hilsen

Ruijan kvääniliitto – Norske kveners forbund

Kristin Mellem
Valtavaimo/johtaja – leder
Tlf. 922 23 545
kristin@kvener.no

Rune Sundelin
Varajohtaja – nestleder
Tlf. 975 25 323
rune@kvener.no

Vilde Christoffersen Walsø
Pääsekretääri – generalsekretær
Tlf. 900 85 821
vilde@kvener.no